SMART DELTA DRECHTSTEDEN

slim · samen · vooruit

slim · samen · vooruit

STRATEGISCHE AGENDA DRECHTSTEDEN – GORINCHEM

WAAR WIJ BOUWEN AAN DE TOEKOMST

Gemeente Alblasserdam · Dordrecht · Gemeente Gorinchem · Gemeente Hardinxveld-Giessendam · Hendrik-Ido-Ambacht · Papendrecht · Gemeente Sliedrecht · Gemeente Zwijndrecht

BIJLAGE PROJECTENBOEK

PROJECTENBOEK - STRATEGISCHE AGENDA SMART DELTA DRECHTSTEDEN-GORINCHEM

Van strategie naar uitvoering

De Strategische Agenda Drechtsteden-Gorinchem beschrijft de koers van de regio, de keuzes die we maken en de acht doorbraakprojecten waarmee we de komende jaren het verschil willen maken. In dit **projectenboek** maken we die keuzes concreet. Hier zijn de acht doorbraakprojecten uitgewerkt in onderliggende deelprojecten, inclusief meer informatie over de doelstellingen, betrokken partners, planning en investeringen.

Het projectenboek biedt vooral achtergrondinformatie en verdieping voor iedereen die meer wil weten over de uitvoering.
De informatie in dit deel ondersteunt gemeenten, projectpartners, bestuurders en uitvoerende organisaties bij de verdere uitwerking en realisatie van de projecten. Daarbij geldt dat de mate van detail per project kan verschillen. Sommige projecten bevinden zich al in de uitvoeringsfase, terwijl andere nog in een verkennings- of ontwikkelfase zitten. Daardoor verschillen ook de mate van uitwerking, planning en financiële onderbouwing. De financiële onderbouwing van de projecten is afhankelijk van ontwikkelingen en zal daarom continu geactualiseerd worden. De opgenomen financiële onderbouwing presenteert een huidige stand van zaken.

Opgave	Doorbraakproject	Deelproject
Regionaal Energiesysteem	Regionaal warmtenet	1. Regionaal Warmtenet Drechtsteden
	Decentraal energiesysteem	1. Slibstrategie WSHD-slibgisting rwzi Dordrecht (groengas + CO_2 afvang) 2. Activering energiecoörperaties 3. Haalbaarheidsverkenning Groen Gas clusterontwikkeling Hardinxveld-Giessendam 4. Regionaal EMS Drechtsteden pilot Antoniapolder 5. H2 Smart Energy Hub Drechtsteden
Drechtstedenring van OV en hubs	Hubs en betrouwbaar OV-aanbod	1. Vraaggestuurd en kleinschalig OV 2. Stations, mobiliteitshubs en P+R's
	Snelfietspaden F15 en F16	1. Snelfietspaden F15 en F16
Regionaal Landschapspark Albert Cuyp	Groenblauw netwerk	1. Groene vingers 2. Getijdenpark Drechtsteden 3. Landschapsvisie
Ontwikkeling regionale spoorzones	Gebiedsontwikkeling MerwedeLingelijn	1. Vleugels van de stad – Gorinchem 2. Ontwikkeling 't Oog en Middenwetering - Hardinxveld-Giessendam 3. Woningbouw en bovenwijkse voorzieningen - Sliedrecht-Noord 4. Verkenning Vinkenwaard-Noord – Alblasserdam
	Gebiedsontwikkeling Oude Lijn	1. Verbeteren ontwikkeling Leerpark-Gezondheidspark en Walburg
Regionale maakclusters met maritiem accent	Clusterontwikkeling innovatieve maakindustrie (met accent op maritiem)	1. Strategische herstructurering maritieme clusters - 50 ha 2. Versterking infrastructuur binnenvaart 3. Versterking innovatie-ecosysteem en campusontwikkeling Leerpark 4. Ontwikkelen kantoormeters Maasterras en Campus Leerpark

OPGAVE REGIONAAL ENERGIESYSTEEM

Doorbraakproject 1: Regionaal Warmtenet
Deelproject 1: Versneld realiseren van een regionaal warmtenet

Wat we beogen:
De Drechtsteden werken aan een energieneutrale regio in 2050, waarbij het aardgasvrij maken van gebouwen essentieel is. Tegelijk belemmert netcongestie woningbouw, bedrijfsontwikkeling en verduurzaming. Het regionale warmtenet biedt een structurele oplossing door collectieve warmtevoorziening, waardoor elektrificatie van de warmtevraag en druk op het stroomnet afnemen. Dit verlaagt maatschappelijke kosten, beperkt de ruimtelijke impact van energie-infrastructuur en vergroot de leveringszekerheid.

Er zijn circa 13.000 aansluitingen gerealiseerd. Volgens het Grand Design wordt toegewerkt naar 60.000 aansluitingen in Dordrecht, Hendrik-Ido-Ambacht, Papendrecht, Sliedrecht en Zwijndrecht; in Alblasserdam en Hardinxveld- Giessendam loopt een haalbaarheidsonderzoek. Doel is minimaal 14.340 extra aansluitingen in 2035, goed voor ruim 27.000 in totaal. Op termijn worden de netten gekoppeld tot één regionaal systeem met duurzame, lokale bronnen. Het project ontlast het elektriciteitsnet, versnelt woningbouw, versterkt economie en houdt warmte betaalbaar en beschikbaar.

Aan welke landelijke, provinciale of regionale doelen draagt dit project bij:
Het regionaal warmtenet sluit direct aan op:

- Gemeentelijke warmteprogramma's en de inzet op aardgasvrij wonen
- De Regionale Energiestrategie Drechtsteden
- De Zuid-Hollandse warmtestrategie en het provinciaal pMIEK (het regionale warmtesysteem draagt bij aan de ontwikkeling van warmtenetten, een onderdeel van het pMIEK en het nMIEK.) En tot slot hebben de energiecoöperaties tot doel om het energiesysteem beter te benutten, waar het pMIEK ook bol van staat.
- Het Nationaal Programma Lokale Warmtetransitie
- Het Nationaal Programma Versnelling Verduurzaming Gebouwde Omgeving
- Nationale klimaatdoelstellingen en Europese ambities (Parijs, Green Deal, RepowerEU)

Daarnaast levert het project een belangrijke bijdrage aan het beperken van netcongestie en het versterken van energiezekerheid op regionale en nationale schaal.

Betrokken partijen:
De warmtetransitie is een gezamenlijke opgave van publieke en private partners. Sinds 2018 werken partijen samen binnen de projectorganisatie aardgasvrij en het Versnellingsprogramma Drechtsteden 100% aardgasvrij. Belangrijke partners zijn HVC, gemeenten, woningcorporaties, Provincie Zuid-Holland, Stedin en het Rijk.

Fasering:
De uitvoering is reeds gestart met 13.000 gerealiseerde aansluitingen. De opschaling vindt plaats via de nationale clusteraanpak collectieve warmte.

Belangrijke mijlpalen:

2026:	Oplevering eindrapport Clusteraanpak collectieve warmte; circa 16.000 aansluitingen gerealiseerd
2027:	Verkenning en beoogde sluiting clusterdeal Drechtsteden; start opschaling
2028–2030:	Verdere uitvoering en uitbreiding
2030:	(Gewenste) mijlpaal van circa 22.600 regionale aansluitingen

Indien een omvangrijke clusterdeal uitblijft, wordt de uitbreiding voortgezet via andere regelingen (zoals WIS en SAH), maar op kleinere schaal en lager tempo.

Investering:

Totaal benodigd	€ 375 miljoen voor het warmtenet € 280 miljoen voor aanpassingen in woningen
Beschikbaar	HVC – circa € 247 miljoen Woningcorporaties en overige gebouweigenaren – circa € 140 miljoen
Aanvullend	De totale bekostigingshulpvraag bedraagt € 268 miljoen. De ambitie is om de bekostigingshulpvraag grotendeels in te vullen via een clusterdeal met het Rijk, met besluitvorming uiterlijk in de eerste helft van 2027. De RIA ondersteunt de inzet op een clusterdeal en de regionale coördinatie. De omvang van de uiteindelijke rijksbijdrage is bepalend voor tempo en schaal van uitvoering.

Doorbraakproject 2: Bouwstenen voor een decentraal energiesysteem Deelproject 2: Slibstrategie WSHD-slibgisting rwzi Dordrecht (groengas + CO2 afvang)

Wat we beogen:
De rioolwaterzuiveringsinstallatie van Waterschap Hollandse Delta aan de Baanhoekweg in Dordrecht wordt uitgebreid met een slibgistingsinstallatie voor de productie van groengas en de afvang en opwerking van CO_2. Hiermee wordt zuiveringsslib benut als bron voor duurzame energie en circulaire grondstoffen. Na inbedrijfname produceert de installatie circa 2,0 miljoen m³ groen gas per jaar, oplopend tot 2,5 miljoen m³ in 2050. Dit vervangt jaarlijks tot 2,5 miljoen m³ fossiel aardgas en reduceert circa 3.200 ton CO_2-equivalenten. De aanvullende CO_2-afvang levert circa 1.200 ton extra emissiereductie op en maakt 2.200 ton vloeibare CO_2 beschikbaar voor hergebruik. Het project versterkt het regionale energiesysteem, stimuleert de circulaire economie, draagt bij aan verduurzaming van woningen, industrie en drinkwaterproductie en positioneert de Drechtsteden als innovatieve deltaregio. Samenwerking met HVC en aansluiting op ontwikkelingen in Hardinxveld-Giessendam versterken bestaande energie- en grondstofketens.

Aan welke landelijke, provinciale of regionale doelen draagt dit project bij:
Het project sluit aan bij meerdere beleidsagenda's:

- **Lokaal en regionaal:** duurzaamheidsdoelen WSHD (energieneutraal 2030, klimaatneutraal 2035), RES Drechtsteden, Dordrecht Klimaatneutraal 2040
- **Provinciaal:** Provinciaal Meerjarenprogramma Infrastructuur Energie en Klimaat De slibstrategie en waterstof initiatieven hebben betrekking op groengas, onderdeel van het pMIEK.
- **Nationaal:** NP Circulaire Economie, NP Lokale Warmte, Nationaal en Meerjarenprogramma Infrastructuur Energie en Klimaat (nMIEK), Routekaart Groengas, bijmengverplichting groen gas (vanaf 2027), Nationale Klimaatadaptatiestrategie
- **Europees:** Klimaatakkoord van Parijs, Green Deal, RepowerEU

Betrokken partijen:
Waterschap Hollandse Delta is trekker, beslisser en financier van het project. De betrokken partijen zijn:

- Waterschap Hollandse Delta
- HVC
- AquaMinerals
- Gemeente Dordrecht

Met HVC is een samenwerkingsovereenkomst gesloten voor duurzame projecten op de locatie. Tevens wordt toegewerkt naar een samenwerkingsovereenkomst met de gemeente Dordrecht. Met netbeheerder Stedin is in de haalbaarheidsfase overleg gevoerd over invoeding van groen gas op het aardgasnet; hieruit zijn geen showstoppers gebleken.

Fasering:
De voorbereidingsfase is gestart en omvat technische uitwerking, actualisatie van de businesscase en organisatorische voorbereiding.

2026: Start voorbereidingsfase
2027: Ontwerp en actualisatie businesscase en valuecase
Medio 2027: Besluit over ontwerpkeuzes CO_2-afvanginstallatie
2028–2029: Validatie en (her)bevestiging businesscase
2030–2032: Realisatiefase

Investering:
De totale investering bedraagt circa € 50 miljoen, inclusief € 7,5 miljoen voor de voorbereidingsfase.

Totaal benodigd	De totale investering bedraagt circa € 50 miljoen: Voorbereidingsfase: € 7,5 miljoen Uitvoeringskrediet: € 42,5 miljoen
Beschikbaar	Waterschap Hollandse Delta: € 7,5 miljoen -- status: toegezegd Waterschap Hollandse Delta: € 42,5 miljoen status: komt na voorbereidingsfase in aanvraag
Aanvullend	Alle benodigde middelen komen na de voorbereidingsfase in aanvraag. Het besluitvormingsproces binnen het waterschap is vergelijkbaar met de besluitvorming binnen de gemeente. Op voorspraak van het college zal het dagelijks bestuur een besluit nemen. Voor de sector waterschappen is de CO_2 afvang een nieuwe ontwikkeling en innovatief, met bijbehorende risico's en onzekerheden. Aanvullende subsidies kunnen een positieve bijdrage leveren ten behoeve van de besluitvorming.

Doorbraakproject 2: Bouwstenen voor een decentraal energiesysteem Deelproject 3: Activering energiecoöperaties

Wat we beogen:
De regio Drechtsteden kampt met structurele netcongestie: het elektriciteitsnet bereikt zijn grenzen. Dit belemmert woningbouw, mobiliteit, verduurzaming van bedrijventerreinen, de warmtetransitie en raakt inwoners en ondernemers. Daarom kiezen we voor een regionale, samenhangende aanpak met energiecoöperaties en energiehubs als kern. Er zijn ruim twintig coöperaties (in oprichting) die werken aan hubs waarin lokale vraag en aanbod worden afgestemd via opslag, slimme sturing (EMS/EHP) en collectieve laadpleinen. Om dit te versnellen is de Energiefabriek Drechtsteden opgericht als onafhankelijk kennis- en ondersteuningspunt. Zij ontzorgt coöperaties, bundelt technische en financiële expertise, standaardiseert processen, ondersteunt bij groepstransportovereenkomsten, ontwikkelt een regionale projectpijplijn en voert gezamenlijke lobby.

Met Stedin worden toekomstscenario's ontwikkeld voor een multi-level en multi-commodity energiesysteem. Doel is een robuust, decentraal systeem dat met lokale opwek, opslag en flexibiliteit het centrale net ontlast.

Aan welke landelijke, provinciale of regionale doelen draagt dit project bij:
Dit project draagt bij aan meerdere beleidsagenda's:

- **Lokaal en regionaal:** RES 1.0, Energieakkoord Drechtsteden, Lokale Warmteprogramma's, Versnellingsprogramma Drechtsteden 100% aardgasvrij, Groeiagenda, Bestuurlijke Taskforce Netcongestie Drechtsteden
- **Provinciaal:** Energieagenda Zuid-Holland, Provinciale Omgevingsvisie Zuid-Holland, Provinciaal Meerjarenprogramma Infrastructuur Energie en Klimaat: de energiecoöperaties hebben tot doel om het energiesysteem beter te benutten, aansluitend op de ambities van het pMIEK.
- **Nationaal:** Nationaal Klimaatakkoord, Nationaal Plan Energiesysteem (NPE), Landelijk Actieprogramma Netcongestie (LAN), Nationaal Meerjarenprogramma Infrastructuur Energie en Klimaat (NMIEK), NP verduurzaming industrie, Maritiem Masterplan
- **Europees:** EU-richtlijn Energy Communities (RED III), Green Deal, EU Cybersecurity Act / NIS2

Betrokken partijen:

- Werkgevers Drechtsteden en Lokale Federaties
- Duurzaamheidsfabriek / Da Vinci
- Gemeenten Drechtsteden
- Provincie Zuid-Holland
- Energiecoöperaties
- Stedin

Fasering:
2026 – Fundament

- Energiefabriek volledig operationeel
- Eerste twee energiehubs in realisatie
- Twintig coöperaties opgericht of in oprichting

2027 – Opschaling en standaardisatie

- Eerste operationele energiehub met netontlasting
- Implementatie eerste EMS-systemen
- Eerste groepstransportovereenkomsten

2028 – Versnelling en integratie

- Opschaling naar meerdere energiehubs
- Integratie van meerdere energiedragers
- Vaststelling en toepassing regionale energiescenario's

2029 – Optimalisatie

- Doorontwikkeling naar regierol Energiefabriek
- Optimalisatie exploitatie, flexibiliteit en opslag

2030 – Borging

- Robuust, zelfdragend netwerk van energiecoöperaties
- Structurele bijdrage aan vermindering netcongestie
- Energiehubs integraal onderdeel van het regionale energiesysteem

Investering:

Totaal benodigd	Structurele middelen zijn nodig voor organisatie en ondersteuning en fysieke realisatie.
Beschikbaar	• Circa € 145.000 regionale bijdrage voor ondersteuning coöperaties • Circa € 100.000 bijdrage PZH • Provinciale planvormingssubsidies • Tijd en cofin. van ondernemers
Aanvullend	Voor versnelling is extra financiering nodig, met name voor fysieke investeringen. Daarom zetten we in op: • een regionaal impuls- of investeringsbudget voor energiecoöperaties; • benutten van provinciale en nationale subsidieregelingen (energietransitie, netcongestie); • inzet van Europese fondsen); • private cofinanciering door deelnemende bedrijven.

Doorbraakproject 2: Bouwstenen voor een decentraal energiesysteem
Deelproject 4: Haalbaarheidsverkenning Groen Gas clusterontwikkeling Hardinxveld-Giessendam

Wat we beogen:
De energietransitie in de Drechtsteden vraagt om een robuust en divers energiesysteem. Omdat niet alle woningen en bedrijven op een warmtenet kunnen worden aangesloten, is groen gas een belangrijke aanvullende route binnen een decentraal systeem. Dit project onderzoekt de haalbaarheid van collectieve groengasproductie via monomestvergisting in Hardinxveld-Giessendam, voortbouwend op positieve gesprekken met veehouders, afstemming met Stedin over invoeding op het 8 BAR-net en kennis uit het Molenlanden-onderzoek (DLV Advies, 2025).

De verkenning richt zich op techniek en clustergrootte, de financiële businesscase (investeringen, exploitatie, SDE++ en Garanties van Oorsprong), emissiereductie (methaan, CO_2, ammoniak, stikstof), juridische en organisatorische inrichting, netaansluiting en draagvlak. Bij een positieve uitkomst kan circa 900.000 m³ groen gas per jaar worden geproduceerd, met invoeding richting Sliedrecht en Papendrecht. Het project is urgent door de bijmengverplichting per 1 januari 2027, nieuwe agrarische verdienmodellen en de stikstof- en methaanreductieopgave. Hardinxveld-Giessendam positioneert zich als regionale proeftuin.

Aan welke landelijke, provinciale of regionale doelen draagt dit project bij:
Het project draagt bij aan meerdere beleidsdoelen op verschillende schaalniveaus:

- **Lokaal:** uitvoering van de Transitievisies Warmte van Hardinxveld-Giessendam, Sliedrecht en Papendrecht.
- **Regionaal:** invulling van Doorbraakproject 2 – Decentraal Energiesysteem binnen de Regionale Investeringsagenda Drechtsteden.
- **Provinciaal:** bijdrage aan de energietransitie Zuid-Holland en stikstof- en klimaatdoelstellingen.
- Nationaal: ondersteuning van de bijmengverplichting groen gas (vanaf 2027), het Klimaatakkoord (55% CO_2 reductie in 2030), methaanreductie in de veehouderij en inzet van de SDE++-regeling.
- **Europees:** EU Green Deal, methaanemissieverordening en de doelstellingen uit de Hernieuwbare Energierichtlijn (RED III).

Betrokken partijen:

- Gemeente Hardinxveld-Giessendam
  Gemeente Sliedrecht
- Gemeente Papendrecht
- Veehouders in Hardinxveld-Giessendam Stedin
- DLV Advies
- Smart Delta Drechtsteden

Fasering:

2026 Verkenning
- onderzoekscontract getekend en financiering gedekt 2027 – Besluitvorming formeel besluit gemeenten en deelnemende veehouders

2028 Ontwikkeling
- subsidieaanvraag ingediend en organisatie opgericht

2029 Realisatie
- start uitvoering

2030 Ingebruikname
- operationeel cluster

Investering:

Totaal benodigd	Fase 1: € 75.000 – € 125.000 Fase 2: indicatief € 8–10 miljoen
Beschikbaar	€ 75.000 – € 125.000 – nog te bevestigen
Aanvullend	SDE++, investeringssubsidie collectief (streefbedrag €1,5–2 miljoen, kritische succesfactor) en bankleningen veehouders. Financieel gat realisatiefase wordt in haalbaarheidsonderzoek nader gekwantificeerd.

Doorbraakproject 2: Bouwstenen voor een decentraal energiesysteem
Deelproject 5: Regionaal EMS Drechtsteden pilot Antoniapolder

Wat we beogen:
De Drechtsteden kampen met structurele netcongestie, waardoor ondernemers worden beperkt in groei, elektrificatie en verduurzaming. Deze pilot realiseert binnen 12 maanden een werkende Energy Management Hub (EMH) die zes bedrijven op Antoniapolder via één virtuele 'voor de meter'-meter verbindt. De EMH bouwt voort op bestaande Energy Management Systemen en voegt een overkoepelende sturingslaag toe voor gezamenlijke capaciteitssturing achter de meter, realtime inzicht in pieken en flexibiliteit, koppeling aan een energiehandelsplatform en een local-first, fail-safe architectuur op Nederlandse infrastructuur. De pilot levert bewijs voor Stedin dat coöperatieve groepssturing technisch en organisatorisch werkt, als basis voor groepscontracten en bredere toepassing. De impact is direct: uitbreidingsruimte voor ondernemers, ondersteuning van laadinfrastructuur en elektrische logistiek, beter gebruik van duurzame energie en versterkte samenwerking. Opschaling volgt na jaar één en valt buiten deze aanvraag.

Aan welke landelijke, provinciale of regionale doelen draagt dit project bij:

- **Lokaal:** Regionale Energiestrategie (RES) Drechtsteden, Bestuurlijke Taskforce Netcongestie Drechtsteden (2025), Ruimtelijke Strategie Drechtsteden 2050
- **Provinciaal:** Energieagenda Zuid-Holland, Provinciale Omgevingsvisie Zuid-Holland
- **Nationaal:** Nationaal Plan Energiesysteem (NPE), Klimaatakkoord – sectortafel Elektriciteit, Landelijk Actieprogramma Netcongestie (LAN), Nationale Veiligheidsstrategie
- **Europees:** EU Energy Communities-richtlijn (RED III), Europese Green Deal, EU Cybersecurity Act / NIS2

Betrokken partijen:
De uitvoering is publiek-privaat georganiseerd:

- M8eld
- Ludero B.V.
- Energiecoöperatie Antoniapolder
- Zes deelnemende bedrijven
- Ten Holter Noordam Advocaten

Fasering:
2026 – Ontwikkeling en pilot
- werkende pilot, meetdata beschikbaar en rapportage aan Stedin en RIA.

2027 – Evaluatie en modelvorming
- gedocumenteerd schaalbaar model voor andere bedrijventerreinen.

2028–2030 – Opschaling (buiten huidige aanvraag)
- meerdere operationele hubs in de regio

Investering:

Totaal benodigd	€ 946.178 - € 996.178
Beschikbaar	• Ludero: € 500.000 • Deelnemers: € 50.000 € 100.000 • Cooperatie: € 10.000 – n.t.b • Totaal: € 584.000 - € 634.000
Aanvullend	Aanvullende middelen kunnen worden gezocht via regelingen zoals DEI+, EIA, SCE en MIT. Indien subsidie uitblijft, is ontwikkeling afhankelijk van investeringsbereidheid van betrokken partners. Het EMD-fundament is reeds aanwezig; de EMH-ontwikkeling vraagt aanvullende middelen en capaciteit.

Doorbraakproject 2: Bouwstenen voor een decentraal energiesysteem
Deelproject 6: H2 Smart Energy Hub Drechtsteden

Wat we beogen:
De Drechtsteden staan voor een dubbele opgave: versnelling van de energietransitie én het oplossen van netcongestie die economische ontwikkeling belemmert. Met de H2 Smart Energy Hub realiseren we een decentraal energiesysteem waarin lokaal opgewekte duurzame elektriciteit via elektrolyse wordt omgezet in groene waterstof. De hubs op De Driehoek (Sliedrecht) en 't Oog (Hardinxveld) vormen de eerste bouwstenen van een regionaal waterstofecosysteem. De waterstof wordt ingezet voor industrie, logistiek en de maritieme sector, inclusief bunkerpunten, en gestimuleerd in het MKB en de gebouwde omgeving. De hub zorgt voor decentrale productie en opslag, meer zonnestroom op bedrijfsdaken, CO_2-reductie, netontlasting, investeringen in infrastructuur, realisatie van drie hubs en versterking van vestigingsklimaat en werkgelegenheid. Samenwerking met de Duurzaamheidsfabriek en het HyCollege versnelt kennis en innovatie, waarmee de regio zich (inter)nationaal positioneert als koploper in waterstof en maritieme verduurzaming.

Aan welke landelijke, provinciale of regionale doelen draagt dit project bij:
Het project draagt bij aan meerdere beleidsagenda's:

- **Lokaal en regionaal:** Regionale Energiestrategie 1.0, Energieakkoord Drechtsteden, Versnellingsprogramma Drechtsteden 100% aardgasvrij, Groeiagenda Drechtsteden, Bestuurlijke Taskforce Netcongestie
- **Provinciaal:** Energieagenda Zuid-Holland
- **Nationaal:** Nationaal Klimaatakkoord, Nationaal Plan Energiesysteem (NPE), Landelijk Actieprogramma Netcongestie (LAN), Nationaal programma verduurzaming industrie, Opschaling Waterstofeconomie (Smart Energy Hubs), Maritiem Masterplan
- **Europees:** EU Energy Communities (RED III), Europese Green Deal, NIS2-richtlijn (weerbaarheid energiesystemen)

Betrokken partijen:

- H2toconnect
- Adsensys
- VMB Automation
- IMC
- Energiecoöperatie Hardinxveld
- HVC
- Stedin
- Cerélia
- Van Beest
- Maritieme sector
- Duurzaamheidsfabriek en HyCollege

Fasering:

2026: Vergunning en subsidie

- Vergunningsaanvraag ingediend (januari); OWE-aanvraag voorbereid (juni); duidelijkheid financiering en subsidietoekenning (december, o.v.b.)

2027: Realisatie

- Start bouw H2 Smart Energy Hub (januari, bouwtijd 18 maanden)

2028: Ingebruikname

- Eerste productie van groene waterstof (juli)

2029: Opschaling

- Verdere optimalisatie en voorbereiding volgende hubs

2030: Doorontwikkeling

- Realisatie derde hub en uitbreiding toepassingen

Investering:

Totaal benodigd	Realisatie per hub: € 35-50 miljoen > totaal voor drie hubs € 150 miljoen
Beschikbaar	• Voorstudie € 40.000 • Feed-studie: circa € 660.000 (deels TSE-subsidie) • Vergunningskosten: circa € 60.000 (Regiodeal)
Aanvullend	Aanvullende middelen kunnen worden gezocht via regelingen zoals DEI+, EIA, SCE en MIT. Indien subsidie uitblijft, is ontwikkeling afhankelijk van investeringsbereidheid van betrokken partners. Het EMD-fundament is reeds aanwezig; de EMH-ontwikkeling vraagt aanvullende middelen en capaciteit.

OPGAVE DRECHTSTEDENRING VAN OV EN HUBS

Doorbraakproject 3: Realiseren van hubs en betrouwbaar OV-aanbod
Deelproject 7: Vraaggestuurd en kleinschalig OV

Wat we beogen:
Een goed functionerende multimodale Drechtstedenring vraagt om fysieke knooppunten én een fijnmazige verbinding daartussen. Dit project richt zich op dat tweede deel: vraaggestuurd en kleinschalig OV op een schaalniveau waarop het reguliere net niet rendabel rijdt. De aanleiding is urgent, want OV-concessies staan onder druk, buurt- en wijkvervoer valt weg en de vraag naar doelgroepenvervoer neemt juist toe.

Het mobiliteitssysteem van de Drechtsteden wordt ontwikkeld als één samenhangend netwerk van Hoogwaardig Openbaar Vervoer (HOV), mobiliteitshubs, vraaggestuurd vervoer, deelmobiliteit en hoogwaardige fietsverbindingen. Deze onderdelen functioneren niet los van elkaar, maar vormen gezamenlijk een aantrekkelijk en toekomstbestendig alternatief voor het autogebruik. De ruggengraat van dit systeem wordt gevormd door de MerwedeLingelijn, de Oude Lijn, het R-net en de SnelBuzz-corridors. Rond deze verbindingen worden hubs ontwikkeld waar reizigers eenvoudig kunnen overstappen tussen trein, bus, fiets, deelmobiliteit en auto. Niet alleen wordt gekeken naar het versterken van reeds bestaande locatie maar juist ook breder om te komen tot een totaal dekkend netwerk binnen de Regio.

We bouwen voort op bestaande pilots en breiden die stapsgewijs uit: doorontwikkeling en borging van Hop-On Sliedrecht (pendelbussen naar bedrijventerreinen, start juni 2026), de as Sliedrecht naar Rotterdam, flexibel vervoer in Wilgenwende en de ontsluiting van Distripark en COA. Plannen, boeken en betalen lopen via 9292 en OVpay, met deelfietsen als last mile, en een nulmeting met kwartaalmonitoring maakt de effecten toetsbaar. Parallel verkennen we nieuwe pilots via haalbaarheidsstudies en businesscases. Zo houden we werklocaties, onderwijs en zorg bereikbaar, versterken we de arbeidsmarkt, dragen we bij aan schoner vervoer en de klimaatdoelen, en behouden we de bereikbaarheid voor inwoners die op dit vervoer zijn aangewezen.

Deelproject 7 ‘vraaggestuurd en kleinschalig OV’ en deelproject 8 ‘stations, mobiliteitshubs en P+R's’ vormen gezamenlijk één geïntegreerd mobiliteitssysteem. Deelproject 8 richt zich op de fysieke infrastructuur en overstappunten, terwijl deelproject 7 zorg draagt voor de verbinding tussen woongebieden, werklocaties, voorzieningen en deze knooppunten. In samenhang verbeteren beide projecten de bereikbaarheid van de regio en versterken zij het gebruik van openbaar vervoer, deelmobiliteit en fiets als alternatief voor de auto.

Aan welke landelijke, provinciale of regionale doelen draagt dit project bij:

- **Lokaal:** sluit het aan op de gemeentelijke mobiliteits- en omgevingsvisies en op raadsambities rond bereikbaarheid, duurzaamheid en leefkwaliteit, via een regionaal gecoördineerd Mobiliteitsbedrijf.
- **Provinciaal:** draagt het bij aan de Omgevingsvisie en de Verstedelijkingsstrategie Zuid-Holland en aan de transitie naar emissievrije deelmobiliteit.
- **Nationaal:** sluit het aan op het MIRT, NOVEX en het Toekomstbeeld OV 2040, en op doelen uit het Klimaatfonds en de Woningbouwimpuls.
- **Europees:** ondersteunt het de Green Deal en doelstellingen rond slimme, geïntegreerde mobiliteit (MaaS).

Betrokken partijen:
De uitvoering brengt overheden, vervoerders en het lokale bedrijfsleven samen. Vanuit de overheid zijn dat:

- Gemeente Dordrecht (regiokassier)
- Smart Delta Drechtsteden
- Provincie Zuid-Holland
- Ministerie van I&W

De uitvoering en exploitatie liggen bij:

- Stroomlijn
- Qbuzz
- Waterbus
- Donkey Republic;

Vanuit het bedrijfsleven draagt bij:

- Ondernemersfonds Sliedrecht bij

Het geheel loopt als programmatische aanpak onder auspiciën van een Regionaal Mobiliteitsbedrijf, waarbij de overleg- en besluitstructuur nog nader wordt bepaald.

Fasering:
Het project kent twee parallelle sporen: het borgen en opschalen van bestaande pilots, en het verkennen van nieuwe pilots.

Bestaande pilots:

- 2026 – Hop-On Sliedrecht operationeel (juli); nulmeting en meetplan vastgesteld
- 2027 – evaluatie, opschaling en borging governance; besluit over structurele integratie
- 2028 – bewezen pilots structureel ingebed; exploitatie- en financieringsmodel vastgesteld
- 2029 – regiobrede uitrol, gekoppeld aan de Drechtstedenring
- 2030 – duurzaam verankerd in het regionale mobiliteitssysteem

Nieuwe pilots:

- 2026 – verkenning, onderzoeksopzet en longlist vastgesteld
- 2027 – haalbaarheidsstudies en businesscases; shortlist met go/no-go-advies

Investering:

Totaal benodigd	€ 1,4 miljoen: • € 0,45 miljoen voor borgen bestaande pilots • € 0,95 miljoen voor verkenning nieuwe pilots
Beschikbaar	€ 1,05 miljoen uit KTM-A15, Ondernemersfonds Sliedrecht en SVDD- middelen (€ 0,45 miljoen bestaand, € 0,60 miljoen nieuwe pilots).
Aanvullend	€ 0,36 miljoen voor de nieuwe pilots is aanvullend nodig. Beschikbaar € 0,2 miljoen vanuit Infrastructurele Maatregelen A15 voor Hop On Sliedrecht en € 0,2 miljoen voor een 2e pilot. € 0,1 miljoen vanuit Ondernemersfonds Sliedrecht, Aanvullend Aanvullende middelen voor de nieuwe pilots zijn aanvullend nodig. Daarnaast is na de SVDD-periode (eind 2027) structurele exploitatiedekking nodig.

Doorbraakproject 3: Realiseren van hubs en betrouwbaar OV-aanbod
Deelproject 8: Stations, mobiliteitshubs en P+R’s

Wat we beogen:
Een goed functionerende multimodale Drechtstedenring vraagt om fysieke knooppunten én een fijnmazige verbinding daartussen. Dit project richt zich op dat eerste deel: stations, mobiliteitshubs en P+R's en de koppeling daarvan met OV, fiets, auto en water. Het hangt direct samen met de doorfietsroutes (F15 en MFR) en het vraaggestuurd OV.

We waarderen bestaande haltes, hubs en P+R's op en realiseren nieuwe knooppunten in tranches, met eerste concrete projecten rond Gorinchem en Hardinxveld-Giessendam. Daarnaast onderzoeken we kansrijke locaties voor nieuwe mobiliteitshubs en stations langs de binnen- en buitenring, indicatief van Dordrecht Zuid en Stadspolders tot waterbushaltes verspreid over de regio, met nadruk op de ontsluiting van de noordwestelijke Drechtsteden. Zo worden woon-en werklocaties beter bereikbaar, maken meer reizigers de overstap vanuit de auto, en versterken we de bereikbaarheid, de economie en de leefomgeving, met winst voor luchtkwaliteit en gezondheid.

Bij de selectie en opwaardering van hubs kunnen de volgende criteria worden gehanteerd:

- Ligging aan HOV-corridors;
- Overstappotentie tussen meerdere vervoerswijzen;
- Nabijheid van woningbouwontwikkelingen;
- Bereikbaarheid van regionale werklocaties;
- Aansluiting op regionale fietsverbindingen;
- Bijdrage aan de ontwikkeling van de MerwedeLingelijn en de Drechtstedenring;
- Bijdrage aan regionale bereikbaarheidsdoelstellingen.

Nieuwe en te verbeteren haltes en hubs worden ontwikkeld conform de geldende toegankelijkheidsnormen voor reizigers met een beperking. Daarbij wordt aandacht besteed aan looproutes, sociale veiligheid, leesbare reisinformatie en gebruiksgemak.

Aan welke landelijke, provinciale of regionale doelen draagt dit project bij:

- **Lokaal:** sluit het aan op de gemeentelijke mobiliteits- en omgevingsvisies en op raadsambities rond bereikbaarheid, duurzaamheid en leefkwaliteit, en op de koppeling met de woningbouwopgaven.
- **Provinciaal:** draagt het bij aan de Omgevingsvisie en de Verstedelijkingsstrategie Zuid-Holland, het provinciale fietsnetwerk en de transitie naar emissievrije mobiliteit, de bestuursovereenkomst Maasterras, de bestuursovereenkomst Kleine Regionale Infrastructurele Maatregelen.
- **Nationaal:** sluit het aan op het MIRT (Knoop Dordrecht), BO-MIRT (A15 Papendrecht-Gorinchem) NOVEX en het Toekomstbeeld OV 2040, en op doelen uit het Klimaatfonds en de Woningbouwimpuls.
- **Europees:** ondersteunt het de Green Deal en ontlast het de TEN-T-corridor North Sea, Rhine, Mediterranean doordat verkeer naar OV en fiets verschuift.

Betrokken partijen:
De uitvoering brengt overheden, vervoerders en uitvoeringspartners samen. Vanuit de overheid zijn dat:

- Drechtstedengemeenten
- Molenlanden
- Gorinchem
- Smart Delta Drechtsteden
- Provincie Zuid-Holland
- Ministerie van I&W

Vervoer en deelmobiliteit liggen bij:

- Qbuzz
- Waterbus
- Donkey Republic

Rijkswaterstaat adviseert. Het geheel loopt als programmatische aanpak onder auspiciën van een Regionaal Mobiliteitsbedrijf, waarbij de overleg-en besluitstructuur nog nader wordt bepaald.

Fasering:
Het project kent twee parallelle sporen: het opwaarderen van bestaande haltes, hubs en P+R's, en het onderzoeken en realiseren van nieuwe knooppunten. Bestaande haltes, hubs en P+R's:

- 2026 – start realisatie eerste tranche; uitvoeringsplan tweede tranche
- 2027 – realisatie eerste en start tweede tranche
- 2028–2029 – realisatie tweede tranche; eerste deel gereed
- 2030 – oplevering, evaluatie en borging beheer en exploitatie

Nieuwe mobiliteitshubs en stations:
2026 – verkenning kansrijke locaties; prioritering vastgesteld

- 2027 – planuitwerking en start realisatie

2028–2029 – realisatie; netwerk grotendeels gereed

- 2030 – oplevering en borging; Drechtstedenring functioneel

Investering:

Totaal benodigd	€ 11,90 miljoen: • € 11,65 miljoen uitvoering van P+R's en hubs (Hardinxveld- Giessendam, Ridderkerk, Gorinchem A27) • € 0,25 miljoen verkenning
Beschikbaar	Totaal beschikbaar is € 3,15 miljoen € 2,0 miljoen voor P+R A27 Gorinchem (verbetering A27), PZH € 1,155 miljoen beschikbaar gesteld via Infrastructurele Maatregelen A15 Waarvan: • € 258,333 beschikbaar voor hub Papendrecht • € 325.000 beschikbaar voor aanleg P+R Hendrik-Ido-Ambacht/Ridderkerk • € 250.000, beschikbaar voor hub Alblasserdam + verplaatsing Transferium • € 183.300 beschikbaar voor hub Ambachtse Zoom • Kleine overige punten
Aanvullend	Aanvullend € 8,75 miljoen nog nodig

Doorbraakproject 4: Realiseren van snelfietspaden
Deelproject 4: F15 en F16 en MFR Snelfietspaden

Wat we beogen:
We bouwen aan een hoogwaardig netwerk van doorfietsroutes dat woongebieden verbindt met werklocaties en bedrijven. Het project is deels uitvoering, namelijk het aanleggen van ontbrekende schakels in de F15 en de aanleg van de Metropolitane Fietsroute (MFR), en deels verkenning, namelijk een zelfstandige fietsbrug over de Noord en een doorfietsroute tussen Papendrecht en Dordrecht.

Concreet gaat het om de oversteek Zandkade bij Gorinchem, de ontbrekende schakels Sluisweg naar Kanaaldijk-noord en Rivierdijk naar Nieuweweg in Hardinxveld-Giessendam, de kruispunten bij de A15 bij de Nieuweweg, het ontvlechten van auto- en fietsverkeer bij de N915/Edisonweg in Alblasserdam, en de MFR tussen Dordrecht, Zwijndrecht en Hendrik- Ido-Ambacht. Dit is nu nodig omdat de regio dichtslibt met autoverkeer en de verbreding van de A15 is gepauzeerd.

De fiets is een goedkoop, schoon en gezond alternatief dat alle gemeenten onderling en met de werklocaties verbindt. Doorfietsroutes leiden tot gezondere werknemers en minder druk op de rijks-, regionale en lokale wegen, wat het vestigingsklimaat ten goede komt. Ze nemen bovendien minder ruimte in dan de auto, waardoor op termijn ruimte voor groen vrijkomt, en ze verbeteren de luchtkwaliteit doordat fietsen zonder uitstoot gebeurt.

Aan welke landelijke, provinciale of regionale doelen draagt dit project bij:

- **Lokaal:** sluiten de doorfietsroutes aan op de gemeentelijke omgevingsvisies en mobiliteitsplannen, waarbij de N915/Edisonweg aansluit op de gebiedsontwikkeling Nedstaal in Alblasserdam.
- **Provinciaal:** sluit het project aan op het Provinciaal Fietsplan en het omgevingsbeleid.
- **Nationaal:** sluit het aan op het MIRT.
- **Europees:** sluiten de uitkomsten aan op de ambities van de Green Deal.

Betrokken partijen:
De uitvoering is per schakel en deeltracé belegd bij de betrokken gemeente of het waterschap, met cofinanciering en advies van Rijk, provincie en regio. Betrokken zijn:

- Waterschap Rivierenland
- de gemeenten Hardinxveld-Giessendam, Dordrecht, Zwijndrecht, Hendrik-Ido-Ambacht, Alblasserdam en Papendrecht, Provincie Zuid-Holland
- het Rijk
- regio Smart Delta Drechtsteden

Rijkswaterstaat en MRDH nemen deel als adviseurs en aannemerscombinatie NWA als uitvoerder.

Fasering:
De planning loopt per deeltracé:

MFR:
2026 – kaders, financiering, ontwerp en bestuurlijke overeenkomst
2027 – definitief ontwerp, vergunningen en gunning
2028 – realisatie en ingebruikname F15-schakels:

- Zandkade – engineering 2027, ingebruikname 2028
- Rotonde Nieuweweg – engineering 2027, aanleg en ingebruikname 2028
- Rivierdijk naar Nieuweweg – engineering en aanleg 2027, ingebruikname 2028
- Sluisweg naar Kanaaldijk-noord – grondaankoop 2027, aanleg vanaf 2028, ingebruikname 2030

Verkenning F3 (Papendrecht naar Dordrecht): opdracht 2027, onderzoek en resultaten 2028

Investering:

Totaal benodigd	€ 25,5 miljoen • F15-schakels € 14,3 miljoen • MFR € 10,65 miljoen • twee verkenningen € 0,5 miljoen Beschikbaar € 11,01 miljoen toegezegd of gereserveerd uit MIRT, Provinciaal fietsplan, SRM en gemeentelijke bijdragen
Beschikbaar	Voor MFR is toegezegd : € 3.300.000 - Rijkssubsidie Regio Deal, toezegging 2026 € 2.500.000 - Subsidieregeling Mobiliteit (SRM), PZH € 2.500.000 - Co-financiering gemeenten Vanuit infrastructurele maatregelen beschikbaar voor F15 schakels: • 500.000,- Fietspad Zandkade (Gorinchem) • 1.210.000,- Fietspad Rivierdijk - Nieuweweg (Hardinxveld-Giessendam). Gemeentelijke bijdrage reeds in begroting opgenomen: € 1,0 miljoen fietslussen ontvlechting N915, Alblasserdam
Aanvullend	€ 14,49 miljoen nog te dekken: • waarvan € 8,6 miljoen in aanvraag of procedure • de verkenningen zijn ongedekt

Doorbraakproject 5: Het creëren van een klimaatbestendig, gezond en verbonden groenblauw netwerk
Deelproject 10: Groenblauwe vingers

Wat we beogen:
De Groenblauwe vingers zijn cruciale schakels om het versnipperde stedelijk groen tot één samenhangend geheel te maken en te verbinden met de grote omliggende landschappen. Het zijn de eerste groene bouwstenen richting één verbonden Landschapspark. In deze RIA richten ze zich op de uitvoering van vijf projecten: het Stadspark Dordrecht (een groene noord-zuidroute van de Nieuwe Dordtse Biesbosch naar het Wantij), Vleugels van de Stad in Gorinchem (groenblauwe structuur langs de Linge en het Kanaal van Steenenhoek), de Develzone in de Zwijndrechtse Waard (met de Devel als centrale slagader), de Noord-zuidverbinding in Sliedrecht (een parkverbinding over de A15 naar Sliedrecht Noord) en de Hoofdgroenstructuur in Papendrecht (parken, lanen en waterlopen).

Samen maken deze projecten de regio aantrekkelijker en gezonder, met groene iconen die de identiteit versterken. Ze zorgen voor gezonde en duurzame mobiliteit doordat wandel- en fietspaden barrières zoals wegen en spoorlijnen slechten, en maken de regio klimaatrobuuster met verkoeling, minder wateroverlast, meer biodiversiteit en betere luchtkwaliteit.

Aan welke landelijke, provinciale of regionale doelen draagt dit project bij:

- **Lokaal:** sluiten de Groene Vingers aan op de gemeentelijke agenda's, zoals het Stadspark in de omgevingsvisie van Dordrecht (uitgangspunt 3-30-300) en de Develzone op Klimaatbestendig Zwijndrecht 2050.
- **Provinciaal:** sluiten ze aan op het Landschapspark Zuidvleugel en het Gebiedsplan IJsselmonde.
- **Nationaal:** sluiten ze aan op NOVEX Zuidelijke Randstad en NOVEX Groene Hart en op het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie.
- **Europees:** sluiten ze aan op de Natuurherstelverordening.

Betrokken partijen:
De projecten worden per gebied getrokken door de betrokken gemeente, met cofinanciering en advies van regionale partners. Betrokken zijn:

- Dordrecht
- Gorinchem
- Zwijndrecht
- Hendrik-Ido-Ambacht
- Barendrecht
- Sliedrecht
- Papendrecht
- Provincie Zuid-Holland
- Waterschap Hollandse Delta en Rivierenland
- Natuur- en recreatieschap IJsselmonde
- Landschapstafel IJsselmonde met Staatsbosbeheer of Zuid-Hollands Landschap, marktpartijen en ingenieursbureaus

Fasering:
De vijf projecten lopen parallel, elk in een eigen tempo.

- Stadspark Dordrecht – ontwerp en aanbesteding 2026, aanleg deelgebieden 2027–2029, raamstructuur gereed 2030
- Vleugels van de Stad – planuitwerking en grondaankoop 2026, omgevingsplannen 2027, bouw vanaf 2028, oevers beleefbaar 2030
- Develzone – verkenning 2026, projectenlijst tot 2040 in 2027, uitvoeringsprogramma 2028, start uitvoering 2029– 2030
- Noord-zuidverbinding Sliedrecht – hoofdstructuur en VO 2026, investeringsbesluit en DO 2027, uitvoering 2028– 2030
- Hoofdgroenstructuur Papendrecht – besluitvorming 2026, voorbereiding en start pilots 2027, uitvoering en monitoring 2028–2030

Investering:

Totaal benodigd	€ 61–62,5 miljoen, met het Stadspark Dordrecht (€ 51 miljoen) als grootste post, naast Vleugels van de Stad, Develzone en de Noord-zuidverbinding;
Beschikbaar	€ 57,9 miljoen, vooral € 51 miljoen gemeente Dordrecht en verder Regio Deal II en gemeentelijke cofinanciering
Aanvullend	€ 3,1–4,6 miljoen nog ongedekt, plus structurele beheerlasten; hiervoor kijken we naar subsidies en cofinanciering van Rijk en provincie

Doorbraakproject 5: Het creëren van een klimaatbestendig, gezond en verbonden groenblauw netwerk
Deelproject 11: Getijdenpark Drechtsteden

Wat we beogen:
Het Getijdenpark vormt de Noordoevers, De Staart en Nationaal Park De Biesbosch om tot één samenhangend, toegankelijk en klimaatbestendig getijdenlandschap. Harde kades maken plaats voor natuurvriendelijke oevers met slikken, schorren en riet, aangevuld met routes, bruggen en recreatieve voorzieningen. Aan de Noordoevers worden oevers verzacht via de doortrekking van de Strooppot en de Galgeplaat; op De Staart komt een groenblauwe verbinding tussen Wantij en Merwede; en in het Nationaal Park versterken we via Bestemming in Balans ecologie en recreatie in balans. Dat is nu nodig omdat de leefkwaliteit onder druk staat, het klimaat verandert en toegankelijk groen schaars is. Het project brengt groen en water dichter bij inwoners, juist in wijken met weinig groen, maakt het watersysteem robuuster met waterberging, verkoeling en demping van golfslag, en verbetert de bereikbaarheid en gezondheid via nieuwe wandel- en fietsroutes langs de rivier.

Aan welke landelijke, provinciale of regionale doelen draagt dit project bij:

- **Lokaal:** sluit het Getijdenpark aan op de omgevingsvisies, groenprogramma's en klimaatadaptatiestrategieën van Dordrecht, Zwijndrechten Hendrik-Ido-Ambacht.
- **Provinciaal** sluit het aan op het groenblauwe netwerk, NOVEX Zuidelijke Randstad en het programma Rivier als Getijdenpark XL.
- **Nationaal** sluit het aan op het Deltaprogramma Rijnmond-Drechtsteden, het Programma Aanpak Grote Wateren en de Regio Deal Drechtsteden-Gorinchem II.
- **Europees** sluit het aan op de Green Deal en de Natuurherstelverordening.

Betrokken partijen:

De aansturing verschilt per onderdeel:

- De Staart ligt bij de gemeente Dordrecht
- De Noordoevers worden coalitiegericht uitgevoerd met Zwijndrecht, en het Nationaal Park valt onder het Biesboschnetwerk. Betrokken zijn de gemeenten Dordrecht, Zwijndrecht en Hendrik-Ido-Ambacht, Provincie Zuid-Holland, Rijkswaterstaat, Waterschap Hollandse Delta, natuur- en recreatiepartners, NL2120 en het Biesboschnetwerk (met Drimmelen, Altena, IVN en Staatsbosbeheer).

Fasering:
De drie onderdelen lopen parallel en kennen eenzelfde ritme van ontwerp naar uitvoering.

Noordoevers:
- 2026–uitwerking koers, ontwerp en ecologische randvoorwaarden;
- 2027–planologische borging, vergunningen en subsidieaanvragen; vergunning verleend
- 2028–start eerste deelprojecten
- 2029–doorontwikkeling van natuur, routes en recreatieve voorzieningen
- 2030–oplevering en ingebruikname

De Staart:
- 2026–uitwerking ontwerp en participatie met bewoners;
- 2027–planologische borging, vergunningen en subsidieaanvragen;
- 2028–start inrichting en eerste deelprojecten
- 2029–doorontwikkeling van natuur, routes en ontmoetingsplekken
- 2030–oplevering en ingebruikname

Nationaal Park De Biesbosch:
- 2026 – Bestemming in Balans uitwerken;
- 2027 – Vaststellen ontwerpen governance
- 2028–2029 – uitvoering vande projecten
- 2030 – evaluatie

Investering:

Totaal benodigd	€ 22,1 miljoen: • Noordoevers € 9,6 miljoen • De Staart € 10 miljoen • Nationaal Park De Biesbosch € 2,5 miljoen
Beschikbaar	€ 8,8 miljoen, uit gemeentelijke cofinanciering, NL2120, Nederwiek 3 en een rijksbijdrage voor het Nationaal Park
Aanvullend	€ 13,3 miljoen nog te dekken, vooral gezocht via NOVEX Zuidelijke Randstad, aangevuld met provincie, Rijk (PAGW) en Europa

Doorbraakproject 5: Het creëren van een klimaatbestendig, gezond en verbonden groenblauw netwerk
Deelproject 12: Uitwerking Landschapspark

Wat we beogen:
Met dit project stellen we een gezamenlijke Landschapsvisie en ruimtelijke hoofdstructuur voor het Regionaal Landschapspark 'Albert Cuyp' op, gekoppeld aan een programmatische aanpak voor de lange termijn. We werken de groenblauwe hoofdstructuur en de identiteit van het park uit, inventariseren wat er binnen en buiten de regio al gebeurt, en organiseren hoe we het richting 2050 daadwerkelijk realiseren (governance, financiën en koppeling met geplande activiteiten zoals dijkonderhoud).

Dat is nodig omdat de vele groenblauwe initiatieven nu versnipperd plaatsvinden; pas met één gedeeld beeld en een heldere aanpak kunnen we weloverwogen regionale investeringskeuzes maken en de losse projecten tot één verbonden park samensmeden. De opschaling naar regionaal niveau maakt de impact op brede welvaart groter dan de som der delen, met winst voor vestigingsklimaat, woonomgeving, actieve mobiliteit, klimaatrobuustheid en gezondheid.

Aan welke landelijke, provinciale of regionale doelen draagt dit project bij:

- **Lokaal:** sluit de visie aan op de gemeentelijke agenda's en heeft ze een nadrukkelijke positie in de Ruimtelijke Strategie Drechtsteden.
- **Provinciaal:** sluit ze aan op het Landschapspark Zuidvleugel en het Gebiedsplan IJsselmonde.
- **Nationaal:** sluit ze aan op NOVEX Zuidelijke Randstad en Groene Hart en op het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie.
- **Europees:** sluit ze aan op de Natuurherstelverordening.

Betrokken partijen:
Smart Delta Drechtsteden en de acht gemeenten trekken het project, met een brede groep partijen als stakeholder voor kennis, expertise en mogelijk middelen. Betrokken zijn daarnaast:

- Ridderkerk
- Barendrecht
- Molenlanden
- Altena
- Provincie Zuid-Holland
- het Rijk
- Waterschap Hollandse Delta en Rivierenland
- Staatsbosbeheer
- Rijkswaterstaat
- Ontwikkelaars
- Woningbouwcorporaties
- Ondernemers
- NRIJ
- natuurorganisaties
- landschaps- en biodiversiteitstafels.

Fasering:
De planning wordt verder ingevuld met het nog te kiezen bureau, mede in relatie tot processen zoals het Ruimtelijk Masterplan IJsselmonde, de Gebiedsuitwerking Delta en NOVEX ZR, en met aandacht voor de rol van colleges, raden en stakeholders.

- 2026: inventarisatie groenblauw, opstellen en aanbesteden van de opdracht voor een bureau of architect en het opzetten van een Taskforce Landschapspark; mijlpalen: voltooide aanbesteding en inventarisatie en de start van het proces.
  Mijlpalen: voltooide aanbesteding en inventarisatie en de start van het proces.
- 2027: verdere uitwerking met de ingehuurde partij en partners en vaststelling en oplevering van de Landschapsvisie en de programmatische aanpak; mijlpaal: definitieve uitwerking van het Landschapspark, met visie en lange termijnaanpak.
  Mijlpaal: definitieve uitwerking van het Landschapspark, met visie en lange termijnaanpak.

Investering:

Totaal benodigd	€ 0,1 miljoen
Beschikbaar	€ 0,1 miljoen naar verwachting volledig gedekt door Smart Delta Drechtsteden
Aanvullend	Geen aanvullende middelen nodig; onderzocht wordt of waterschappen en provincie aanvullend bijdragen

OPGAVE ONTWIKKELING SPOORZONES

Doorbraakproject 6: Gebiedsontwikkeling MerwedeLingeLijn
Deelproject 13: Vleugels van de stad - Gorinchem

Wat we beogen:
De Vleugels van de Stad omvat de gebiedsontwikkelingen Arkelsedijk, Stationsgebied, Lingewijk Zuid en Schelluinsestraat. Op deze inbreidingslocaties binnen bestaand stedelijk gebied maakt verouderde bedrijvigheid plaats voor wonen en gemengd stedelijk programma. Met circa 2.000 woningen dragen we bij aan de regionale woningbouwopgave en versterken we het stedelijk profiel van Gorinchem. De ligging nabij station, centrum en water biedt kansen voor duurzame mobiliteit, een aantrekkelijke leefomgeving en betere benutting van infrastructuur.

De ambitie is gezonde, toekomstbestendige woonmilieus met ruimte voor bewegen, ontmoeten en klimaatadaptatie, met toegankelijke oevers van de Linge en het Kanaal van Steenenhoek, een duidelijke groenstructuur richting buitengebied, goede verbindingen voor lopen en fietsen en passende voorzieningen. Twee bruggen en aanvullende ingrepen zoals een spooronderdoorgang, parkeerhub en herinrichting van het openbaar gebied zijn randvoorwaardelijk voor goede ontsluiting en verkeersveiligheid.

Aan welke landelijke, provinciale of regionale doelen draagt dit project bij:
Het project draagt bij aan:

- **Regionaal:** regionale woningbouwopgave binnen Drechtsteden en versterking van brede welvaart.
- **Provinciaal:** verstedelijkingsstrategie Zuid-Holland door binnenstedelijke verdichting BSD, Woondeal Provinciaal en nationaal: Klimaatadaptatie en vergroening.
- **Nationaal:** woningbouw- en verstedelijkingsprogramma's (zoals Woningbouwimpuls, Woondeal en NOVEX), door versnelling van binnenstedelijke transformatie.
- **Nationaal:** duurzame mobiliteit en modal shift door ontwikkeling nabij OV-knooppunt.

Betrokken partijen:
De uitvoering is publiek-privaat georganiseerd.

- Gemeente Gorinchem
- Marktpartijen / ontwikkelaars
- Provincie Zuid-Holland
- Waterschap Rivierenland

Fasering:
Belangrijke stappen 2026–2030:

- Planuitwerking en omgevingsplan Linge Zuid fase 1, gevolgd door bouwrijp maken en start bouw
- Definitief ontwerp en aankoop gronden langs de Linge (Arkelsedijk)
- Vaststelling projectplan en ruimtelijk raamwerk Stationsgebied, daarna transformatie naar wonen
- Afronding verkenning en vaststelling omgevingsplan Schelluinsestraat
- Gefaseerde start en afronding van bouwactiviteiten per deelgebied

Mijlpalen:

- Aankoop gronden langs de Linge om deze bereikbaar en beleefbaar te maken
- Vastgesteld ruimtelijk raamwerkmet duidelijke groenstructuur
- Vertrek eerste bedrijven aan de Schelluinsestraat
- Oevers van Linge en Kanaal van Steenenhoek toegankelijk en verbonden met stedelijk groen

Investering:

Totaal benodigd	De exact benodigde middelen hangen samen met de verdere planvorming, kosten van de benodigde bruggen en het uiteindelijke eindbeeld. Er zijn diverse subsidies beschikt (o.a. WBI 6, €9.402.067, Spuk WoKT € 6.931.173, WoKT € 2.220.808). Ook de cofinanciering is grotendeels gedekt. Geschatte tekorten per deelgebied: • Linge-oevers: € 2 miljoen • Stationsgebied: € 5 miljoen • Schelluinsestraat: € 5 miljoen
Beschikbaar	Nader te bepalen.
Aanvullend	Nader te bepalen.

Doorbraakproject 6: Gebiedsontwikkeling MerwedeLingeLijn Deelproject 14: Ontwikkeling ’t Oog en Middenwetering – Hardinxveld-Giessendam

Wat we beogen:
De Drechtsteden staan voor een stevige woningbouwopgave, gekoppeld aan de economische positie van de regio en de ontwikkeling van de Merwede-Lingelijn als stedelijke as. Met 't Oog en Middenwetering ontwikkelt Hardinxveld-Giessendam een nieuw woongebied langs deze lijn. Dit deelproject omvat fase 1: circa 170 woningen, gerealiseerd tussen 2027 en 2030, passend binnen het vigerende omgevingsbeleid. De ambitie voor het gebied reikt verder: richting 2045 zijn 1.500–2.000 woningen denkbaar. Die doorontwikkeling staat op de provinciale groslijst maar past nu niet in het provinciale omgevingsbeleid, en maakt daarom geen deel uit van deze RIA. Vervolgfases brengen we in bij een volgende herijking.

Regionale afstemming over typologie en programmering zorgt voor een evenwichtige woningvoorraad en aantrekkelijk vestigingsklimaat. Het project versterkt het economisch ecosysteem rond maritieme maakindustrie en MKB met passende woningen, verbetert leefomgeving en gezondheid via een parkachtige inrichting en natuurversterking, stimuleert duurzame mobiliteit nabij de Merwede-Lingelijn en doorfietsroutes volgens het STOMP-principe, en bevordert sociale samenhang. De woningbouw fungeert als vliegwiel voor kwaliteitsverbetering van openbare ruimte, klimaatadaptatie en mogelijk netbewust bouwen, en verkort woon-werkafstanden binnen de regio.

Aan welke landelijke, provinciale of regionale doelen draagt dit project bij:

- Gemeentelijke omgevingsvisie en vastgestelde kaders voor de ontwikkeling van ’t Oog (lokaal). Sectoragenda Maritieme Maakindustrie (“No Guts no Hollandse Glorie”)
- Provinciale omgevingsvisie Zuid-Holland, Woondeal
- Verstedelijkingsstrategie Zuid-Holland
- Nationale woningbouwopgave, Woondeal

Betrokken partijen:

- Gemeente Hardinxveld-Giessendam
- Waardse Velden
- Provincie Zuid-Holland
- Rijk (o.a. via MIRT/WOKT)
- Regionale partners in het kader van Merwede-Lingelijn Smart Delta Drechtsteden

Fasering:

2026 Mijlpaal: afronding voorbelasting 1A/1B.
2027 Mijlpaal: start bouw fase 1A.
2028 Mijlpaal: oplevering fase 1A (Q4 2028).
2029 Mijlpaal: oplevering fase 1B (Q4 2029).
2030 Mijlpaal: oplevering fase 1C (Q4 2030).

Fase 1D wordt opgeleverd in Q4 2031. Vervolgfases richting 2045 vallen buiten deze RIA en komen pas aan de orde bij een volgende herijking, mits passend binnen het dan geldende omgevingsbeleid.

Investering:

Totaal benodigd	€ 115 miljoen
Beschikbaar	Het project bevindt zich nog aan het begin van de ontwikkeling; structurele dekking voor de volledige publieke opgave is nog niet rond. Bijdrage Waardse Velden (fase 1): circa € 1–2 miljoen. Gemeentelijke reservering voor jaarlijkse projectkosten.
Aanvullend	• Oprichting van een gebiedsfonds, waarmee circa 50% van de publieke kosten vanuit het gebied kan worden verhaald. • Aanvullende bijdragen van gemeente. • Cofinanciering vanuit hogere overheden, onder andere via MIRT, een volgende tranche WOKT en provinciale regelingen. Indien aanvullende middelen uitblijven, wordt kritisch gekeken naar prioritering en minimalisering van infrastructurele ingrepen.

Doorbraakproject 6: Gebiedsontwikkeling MerwedeLingeLijn
Deelproject 15: Woningbouw en bovenwijkse voorzieningen Sliedrecht Noord

Wat we beogen:
Sliedrecht Noord is een integrale gebiedsontwikkeling met circa 1.900 woningen vanaf 2031. Het programma sluit aan bij de regionale woningbouwopgave en voorziet voor twee derde in betaalbare woningen, passend bij de verstedelijkingsopgave van de Noordelijke Drechtsteden en de behoefte van medewerkers in de maritieme maakindustrie. De ontwikkeling vraagt substantiële investeringen in bovenwijkse infrastructuur. Door de ligging ten noorden van het spoor en de A15 zijn nieuwe verbindingen nodig om bestaand en nieuw Sliedrecht te verbinden. Kern is een Noord-Zuidverbinding over de A15 (nieuw viaduct), aangevuld met een langzaamverkeer verbinding over of onder de sporen bij het station, herontwikkeling van het stationsgebied, een landschapspark tussen spoor en woonwijk, een fijnmazig fiets- en voetgangersnetwerk en een langzaamverkeerverbinding richting het noordoosten. Zo wordt de barrièrewerking geslecht, verbetert de bereikbaarheid en ontstaat een samenhangend woon- en leefgebied. Sliedrecht Noord fungeert als voorloper voor verdere ontwikkelingen langs de MerwedeLingelijn. De wijk Sliedrecht-Noord is uitgewerkt in een contourenplan, dat als basis dient voor de herziening van het omgevingsbeleid van de Provincie Zuid-Holland.

Aan welke landelijke, provinciale of regionale doelen draagt dit project bij:

- Regionale woningbouwopgave
- Provinciale verstedelijkingsstrategie Zuid-Holland
- Woondeal
- Klimaatadaptatie en vergroening
- Duurzame mobiliteit (STOMP-principe)
- Nationale programma's zoals Woningbouwimpuls, MIRT-opgaven rond bereikbaarheid en het Toekomstbeeld OV
- Sectoragenda Maritieme Maakindustrie

Betrokken partijen:

- Gemeente Sliedrecht
- Marktpartijen/ontwikkelaars
- Provincie Zuid-Holland
- Rijkswaterstaat
- Waterschap Rivierenland

Fasering:

2026 Mijlpaal: sluiten BOK met provincie, waterschap en Rijkswaterstaat; vaststellen Voorlopig Ontwerp Noord-Zuidverbinding.
2027 Mijlpaal: vastgestelde GREX; aanbesteding viaduct A15.
2028 Mijlpaal: start bouw viaduct over A15.
2029 Mijlpaal: vastgesteld en aangepast Omgevingsplan.
2030 Mijlpaal: start bouwrijp maken.

Investering:

Totaal benodigd	€ 166 miljoen
Beschikbaar	€ 82 miljoen • € 22 miljoen: Specifieke Uitkering Ministerie I&W 2023 ten behoeve van woningbouwlocaties • € 25 miljoen uit grondexploitatie • € 35 miljoen uit gemeentelijke reserve Koers 2030 en toename uitkering gemeentefonds.
Aanvullend	Aanvraag periode 2026-2030: € 43 miljoen Dit sluit aan op de subsidieopgave die is opgenomen in de financiële onderbouwing bij het contourenplan

Doorbraakproject 6: Gebiedsontwikkeling MerwedeLingeLijn
Deelproject 16: Verkenning Vinkenwaard-Noord – Alblasserdam

Wat we beogen:
De regio Drechtsteden staat voor een grote woningbouwopgave en de verduurzaming van werklocaties. In Alblasserdam is bedrijventerrein Vinkenwaard-Noord een kansrijke binnenstedelijke transformatielocatie, met perspectief op circa 1.100–1.400 woningen in diverse segmenten nabij voorzieningen en het dorpscentrum, in combinatie met schonere werkgelegenheid, betere luchtkwaliteit en efficiënter netgebruik. De gemeente heeft hiervoor al circa €28 miljoen geïnvesteerd in de verwerving van het Nedstaalterrein, waarheen twee bedrijven met hoge milieucategorie worden verplaatst (zie deelproject 18).

Woningbouw op Vinkenwaard-Noord past nu niet in het provinciale omgevingsbeleid en het regionaal woningbouwprogramma. Realisatie maakt daarom geen deel uit van deze agenda. Dit deelproject omvat de verkenning die realisatie op termijn mogelijk moet maken: het afronden van de bedrijfsverplaatsing en het uitwerken van een ontwikkelstrategie, inclusief de compensatie van ruimte voor bedrijvigheid via intensiever ruimtegebruik en nieuwe ruimte elders in de regio. Dat is de basis voor het gesprek met de provincie via de gebiedstafel en voor agendering bij een volgende herijking. De regio pakt dit gezamenlijk op.

Aan welke landelijke, provinciale of regionale doelen draagt dit project bij:
Het project draagt bij aan:

- **Regionaal:** Woningbouwopgave en de afspraken binnen Smart Delta Drechtsteden. De versterking van de MerwedeLingelijn en hoogwaardig OV.
- **Provinciaal:** Transformatie van verouderde werklocaties, mits passend binnen compensatieregels.
- **Nationaal:** Woningbouw, verstedelijking binnen bestaand stedelijk gebied en verduurzaming van bedrijventerreinen. Netcongestie en efficiënt energiegebruik door hergebruik netcapaciteit.

Betrokken partijen:

- Gemeente Alblasserdam
- ROM-D
- Provincie Zuid-Holland GGiN/Adullam
- Smart Delta Drechtsteden
- Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid
- Ondernemers en omwonenden

Fasering:
Het project kent drie opeenvolgende en deels parallelle fasen:

Fase1–Verkenning (afgerond) Onderzoek naar woningbouwlocaties (2023, actualisatie 2025). Vinkenwaard-Noord aangewezen als meest kansrijk.

Fase 2 – Haalbaarheid bedrijfsverplaatsing (2025–2026) Onderhandelingen met twee bedrijven over verplaatsing naar het Nedstaalterrein. Mijlpaal: overeenkomst over verplaatsing en besluitvorming over grondbeleid.

Fase 3 – Ontwikkelstrategie (2026–2029/2030) Uitwerking ontwikkelstrategie, inzet planologische instrumenten en afspraken met provincie over compensatieregels. Intensieve participatie met stakeholders.

Investering:

Totaal benodigd	De exact benodigde middelen hangen samen met de verdere planvorming en het uiteindelijke eindbeeld van Vinkenwaard-Noord.
Beschikbaar	€ 28 miljoen reeds geïnvesteerd door gemeente Alblasserdam
Aanvullend	Geen aanvullende middelen nodig.

Doorbraakproject 7: Gebiedsontwikkeling Oude Lijn
Deelproject 17: Verbeteren ontwikkeling Leerpark-Gezondheidspark en Walburg

Wat we beogen:
De spoorzone Dordrecht–Zwijndrecht maakt deel uit van de landelijke woningbouwlocatie Oude Lijn en heeft nationaal belang. Binnen deze as ontwikkelen we twee samenhangende ankers: Walburg en Leerpark.

Walburg (Zwijndrecht) transformeert van een introvert winkelcentrum naar een gemengd centrumgebied nabij station Zwijndrecht, met circa 950 netto woningen (circa 60% betaalbaar), versterkte voorzieningen en een kwalitatieve impuls voor de openbare ruimte met vergroening, waterberging en hittestressreductie. Het mobiliteitsconcept volgt STOMP en Transit Oriented Development, met prioriteit voor lopen, fietsen en OV.

Leerpark (Dordrecht) vormt het oostelijke anker rond station Campus Leerpark, met circa 600–1000 woningen in samenhang met Smart Campus, Gezondheidspark en sport. Opgaven zijn het slechten van barrières (zoals de N3), een vervoershub en groenverbindingen. Samen versterken de projecten OV-gebruik en de regionale positie in de Zuidelijke Randstad.

Aan welke landelijke, provinciale of regionale doelen draagt dit project bij:

- **Lokaal:** Omgevingsvisies Dordrecht en Zwijndrecht; Ambitiedocument Spoorzone
- **Provinciaal:** Omgevingsbeleid en Verstedelijkingsstrategie Zuid-Holland; Oude Lijn als OV-backbone
- **Nationaal:** Verstedelijkingsakkoord Zuidelijke Randstad; MIRT Oude Lijn; NOVEX; Nota Ruimte
- **Europees:** Green Deal; Urban Agenda; TEN-T / SUMP

Betrokken partijen:

- Gemeente Zwijndrecht
- Gemeente Dordrecht
- ProRail
- RWS
- Provincie Zuid-Holland
- SDD
- ASZ, Da Vinci, Duurzaamheidsfabriek, Sportboulevard Marktpartijen en corporaties

Fasering:

2026
- Walburg: WBI/financieringsstrategie, projectorganisatie en fasering vastleggen. Startbouw blok 1 (facilitair)
- Leerpark: scope, varianten en stakeholderaanpak verkenning aanscherpen.

2027
- Walburg: planologische procedures, afspraken markt/corporaties en ontwerp openbare ruimte.
- Leerpark: voorkeursvariant voor hub, onderdoorgang N3 en langzaamverkeersverbindingen.

2028
- Walburg: start/voorbereiding eerste realisatiefase woningen en openbare ruimte.
- Leerpark: ontwerp, kostenraming en afspraken met ProRail/RWS. Stedenbouwkundig plan voor gebiedsontwikkeling.

2029
- Walburg: gefaseerde realisatie woningen, routes en groen.
- Leerpark: planuitwerking, vergunningen en cofinanciering organiseren.

2030
- Walburg: voortzetting realisatie.
- Leerpark: beoogde start uitvoering eerste bereikbaarheids- en hubmaatregelen.

Investering:

Totaal benodigd	Leerpark € 80 miljoen Walburg € 12 miljoen
Beschikbaar	Leerpark € 6 miljoen Walburg € 6 miljoen
Aanvullend	• RIA prioritering • Cofinanciering provincie en Rijk (WBI, MIRT, OV hubs) • Private bijdragen • Inzet Vliegende Brigade

OPGAVE REGIONALE MAAKCLUSTERS MET MARITIEM ACCENT

Doorbraakproject 8: Clusterontwikkeling innovatieve maakindustrie (met accent op maritiem)
Deelproject 18: Strategische herstructurering maritieme clusters (50ha)

Wat we beogen:
Vanuit het Toekomstpact De Witt herstructureren we tot 2035 vijftig hectare watergebonden bedrijventerreinen tot toekomstbestendige maritieme werklandschappen. Waar eerdere schuifoperaties vooral per geval werden opgepakt, brengen we via het investeringsprogramma Toekomstpact De Witt nu structurele samenhang aan vanuit een regionaal perspectief, gericht op efficiënter benutten van terreinen, meer economische toegevoegde waarde en het benutten van regionale kansen. Per cluster verschilt de fase, van verkenning tot uitvoering.

We doen dit langs vier sporen: inwaarts zoneren, met de hoge milieucategorieën in de kern; het ruimtelijk-economisch versterken van clusters met de juiste bedrijvigheid op de juiste plek; het ontwikkelen van nieuwe hectares in de hoge milieucategorieën, zoals de Merwedehavens en het Nedstaalterrein; en het anticiperen op duurzame voortstuwing, mede omdat de binnenvaart de helft van de regionale stikstofdepositie veroorzaakt.

De concrete perspectieven tellen samen op tot vijftig hectare. Op De Noord heeft Alblasserdam met de aankoop van het Nedstaalterrein grip op 15 tot 20 hectare, met veel beschikbaar netvermogen als sterk punt. Aan de Oude Maas/Kil komt PIER14 op, neemt superjachtbouwer Oceanco een voormalige locatie over en versterkt een gedeelde scheepslift bij Kooiman Marine Group de infrastructuur op Groote Lindt. Op De Merwede is via ROM-D circa 10 hectare in ontwikkeling op de voormalige PROAV- en Peute-locatie. En bij Hardinxveld-Werkendam-Gorinchem gaat het om een nieuwe insteekhaven in Werkendam en de herstructurering van Avelingen, met kansen voor een duurzaam-varen-terminal, elektrificatie en waterstof. Daarnaast spelen gerichte uitplaatsingen verspreid over de regio circa 10 hectare vrij. Zo behouden en versterken we de bedrijvigheid en werkgelegenheid, benutten we kades beter en maken we ruimte voor verduurzaming.

Aan welke landelijke, provinciale of regionale doelen draagt dit project bij:

- **Lokaal:** sluit de herstructurering aan op de Regio Deal Drechtsteden-Gorinchem (tweede tranche) en het Toekomstpact De Witt.
- **Provinciaal:** sluit ze aan op de verstedelijkingsstrategie en de inzet rond klimaatadaptatie en netcongestie. **Nationaal:** sluit ze aan op het programma Ruimte voor Economie, de Sectoragenda Maritieme Maakindustrie en het Nationaal Waterstof Programma.
- **Europees:** sluit ze aan op de verduurzaming van de Rhine-Alpine corridor.

Betrokken partijen:
De clusters worden per gebied getrokken door de gemeenten en het georganiseerde bedrijfsleven, met ROM-D en Smart Delta & Partners als regionaal ontwikkelteam. Betrokken zijn:

- Gemeenten
- het (georganiseerde) bedrijfsleven
- bedrijven zelf
- ROM-D
- Smart Delta & Partners
- Provincie
- Rijk
- Rijkswaterstaat

Fasering:

- 2026: projectstart; mijlpaal: plan van aanpak en start van de gebiedsgerichte interventies
- 2027 tot en met 2030: gebiedsgerichte interventies per cluster, samen met ondernemers en andere actoren opgepakt; de mijlpalen verschillen per interventie en zijn vooraf niet eenduidig te benoemen

Investering:

Totaal benodigd	€ 0,2 miljoen planvoorbereiding; daarnaast indicatief € 40–60 miljoen voor de circa 20 ha die direct via ROM-D loopt (kapitaal en onrendabele top)
Beschikbaar	Nog te bepalen; afhankelijk van de interventies per cluster
Aanvullend	Een structureel fonds voor de onrendabele top ontbreekt; strategie via subsidies van Rijk en Europa, herallocatie van CV Kil III en een revolverend fonds

Doorbraakproject 8: Clusterontwikkeling innovatieve maakindustrie (met accent op maritiem)
Deelproject 19: Versterken infrastructuur binnenvaart

Wat we beogen:
Met dit project stellen we een regionaal dekkingsplan en uitvoeringsagenda op voor nautische voorzieningen zoals ligplaatsen, walstroom, afval- en bunkervoorzieningen (ook waterstof) en auto-losfaciliteiten, en realiseren we die vervolgens gefaseerd. De directe aanleiding is het Panteia-rapport, dat een regionaal dekkingsplan als randvoorwaarde noemt voor het behoud en de doorontwikkeling van het binnenvaartcluster.

Dat is nodig omdat de binnenvaart als één regionaal systeem functioneert, terwijl voorzieningen nu lokaal en versnipperd worden ontwikkeld of juist verdwijnen. Zo versterken we de positie van de Drechtsteden als binnenvaarthotspot tussen Rotterdam en het achterland, behouden we werkgelegenheid en een sterke logistieke concurrentiepositie, stimuleren we de modal shift van weg naar water, en verminderen we uitstoot via walstroom en verduurzaming, in lijn met het Schone Lucht Akkoord.

Aan welke landelijke, provinciale of regionale doelen draagt dit project bij:

- **Lokaal:** sluit het project aan op de economische programma's, havenvisies en mobiliteitsambities van de Drechtstedengemeenten.
- **Provinciaal:** sluit het aan op de inzet voor watergebonden bedrijvigheid, verduurzaming van de logistiek en mobiliteit over water.
- **Nationaal:** sluit het aan op de Sectoragenda Maritieme Maakindustrie, de modal-shift-opgaven en de verduurzaming van de binnenvaart, binnen onder meer MIRT en NOVEX.
- **Europees:** sluit het aan op de Green Deal en logistieke corridorontwikkeling.

Betrokken partijen:
De Drechtstedengemeenten zijn gezamenlijk de bestuurlijke trekkers, met uitvoering per locatie in samenwerking met lokale partners. Betrokken zijn Smart Delta Drechtsteden met de koplopergemeenten, Provincie Zuid-Holland, Rijkswaterstaat, sectorpartijen als Koninklijke Binnenvaart Nederland en de Nederlandse Vereniging van Binnenhavens, havenbedrijven en exploitanten, netbeheerders en energiepartijen, OZHZ en ROM-D.

Fasering:

- 2026: regionale inventarisatie en actualisatie van het onderzoek naar nautische voorzieningen; mijlpaal: vastgestelde regionale dekkingskaart
- 2027: opstellen van een regionaal normenkader en uitvoeringsagenda; mijlpaal: bestuurlijk vastgesteld uitvoeringsprogramma
- 2028: start van de eerste uitvoeringslocaties en pilotprojecten; mijlpaal: eerste regionale voorzieningen operationeel
- 2029: gefaseerde regionale uitvoering; mijlpaal: regionaal netwerk grotendeels gerealiseerd
- 2030: evaluatie, monitoring en uitbreiding van het netwerk; mijlpaal: structurele beheer- en monitoringsafspraken vastgesteld

Investering:

Totaal benodigd	€ 0,05 miljoen voor procesbegeleiding en regie; de uitvoeringskosten volgen uit de inventarisatie en worden per project opgebouwd
Beschikbaar	Beperkte gemeentelijke beheerbudgetten, deels provinciale subsidiemiddelen en potentiële sectorbijdragen per locatie
Aanvullend	Tot € 10 miljoen voor structurele uitvoering en regionale dekking, via provinciale cofinanciering, verduurzamingsfondsen, Europese subsidies en private bijdragen

Doorbraakproject 8: Clusterontwikkeling innovatieve maakindustrie (met accent op maritiem)
Deelproject 20: Versterking innovatie-ecosysteem en campusontwikkeling Leerpark

Wat we beogen:
Dit is een verkenning van de relatie tussen campus Leerpark en de R&D-centra in de regio, waaronder het I_Lab in Gorinchem, en hoe die elkaar versterken tot één innovatie-ecosysteem met Smart Campus Leerpark als coördinatiepunt. Met de bouw van de Maakfabriek wordt het laatste bouwblok van het Leerpark ontwikkeld, een publieke investering van circa 13 miljoen euro, die samen met de Duurzaamheidsfabriek een sluitend systeem met regionale betekenis vormt en aanvullende publiek-private investeringen uitlokt.

In de verkenning brengen we de fysieke locaties met R&D-centra, de inhoudelijke speerpunten en de kennispartners in beeld, als opzet voor een gestructureerde aanpak om de hubs zoals het I_Lab en de WOW-keet door te ontwikkelen tot fieldlabs of living labs. Zo versterken we de regionale kennisinfrastructuur voor het MKB, inclusief Gorinchem, kunnen we in 2027 Europese vervolgfinanciering ophalen conform de Versnellingsagenda, en laten we de investering in het Leerpark verder renderen.

Aan welke landelijke, provinciale of regionale doelen draagt dit project bij:

- **Lokaal:** sluit de verkenning aan op het Toekomstpact De Witt.
- **Provinciaal:** sluit ze aan op de Versnellingsagenda van Zuid-Holland.
- **Nationaal:** sluit ze aan op de Sectoragenda Maritieme Maakindustrie.
- **Europees:** sluit ze aan op de inzet op innovatie, veiligheid en autonomie.

Betrokken partijen:

De verkenning wordtuitgevoerd vanuit Smart Delta Drechtsteden, Smart Delta Partners en de Duurzaamheidsfabriek, die een gezamenlijkbelang hebben bij een zo breed mogelijk netwerk van betrokken bedrijven. De belangrijkste partijen:

- **De Drechtsteden, met Gorinchem en Altena (trekker, uitvoerder, beslisser en financier):** beleidsmatige inbedding, financiering van deelprojecten en investeringen in de campusontwikkeling, waaronder de Maakfabriek. **Smart Campus Leerpark:** exploitatie van de Maakfabriek en Leerfabriek, programmering, huisvesting van innovatieve bedrijvigheid en de verbinding naar onder meer het I_Lab en andere hubs.
- **DaVinci College:** programmering van Smart Campus Leerpark en het aanbieden van onderwijs.
- **Smart Delta & Partners (uitvoerder en adviseur):** uitvoering van innovatieprojecten op het Leerpark en het I_Lab en het verbinden van partners en bedrijven.
- **Werkgevers Drechtsteden:** kennis, expertise en mogelijke financiering van deelprojecten, afhankelijk van de uitkomsten.

Fasering:

- 2026: uitvoering van de verkenning; mijlpaal: afronding van de verkenning
- 2027 tot en met 2030: afhankelijk van de uitkomsten van de verkenning, nog nader te bepalen

Investering:

Totaal benodigd	€ 0,035 miljoen planvoorbereiding en 0,3 fte in 2026 voor de verkenning
Beschikbaar	Onderdeel van de bredere campusontwikkeling, inclusief de Maakfabriek (circa € 13 miljoen)
Aanvullend	Volgt uit de verkenning; realisatie wordt gezien als onderdeel van de 50 hectare gebiedsontwikkeling

Doorbraakproject 8: Clusterontwikkeling innovatieve maakindustrie (met accent op maritiem)
Deelproject 21: Ontwikkelen kantoormeters Maasterras en Campus Leerpark

Wat we beogen:
Het Maasterras en Campus Leerpark Dordrecht zijn twee locaties die kunnen doorontwikkelen tot (maritieme) design- en engineeringclusters en zo de maakindustrie in de regio versterken via de nabijheid van innovatie, engineering en onderwijs. Op de campus beschikken de Duurzaamheidsfabriek en het Kopgebouw over faciliteiten die elkaar versterken, maar die qua schaal nog te beperkt zijn doordat productie- en ontwikkelruimte ontbreekt, zichtbaar in de leegstand in het Kopgebouw. De Maakfabriek, tegenover het Kopgebouw, voegt die ruimte toe: de engineering vindt plaats in het Kopgebouw en de uitvoering en systeemintegratie in de Maakfabriek en de Duurzaamheidsfabriek. De Maakfabriek moet zo de aanjager worden van de benutting van kantoormeters en designruimte. Cruciaal voor deze campusontwikkeling en de vestiging van bedrijven van regionale betekenis is de komst van een station.

Op het Maasterras, nabij het centrum en het stationsgebied van Dordrecht, realiseren we hoogwaardige kantoormeters zodat ingenieurs- en andere innovatieve bedrijven zich kunnen vestigen die van belang zijn voor de maritieme maakindustrie. Beide locaties zijn voorbeelden van een bredere beweging, aangejaagd door het Toekomstpact De Witt, om engineering en testing elkaar te laten versterken. Dat is nodig omdat de regio moderne, goed bereikbare kantoorruimte mist voor de bedrijven die de maritieme maakindustrie aanjagen; door deze meters op OV-locaties te bouwen houden we deze bedrijven en jong talent vast, versterken we de kruisbestuiving tussen bureaus, studenten en technische bedrijven, en ontlasten we het wegennet. Stationsbereikbaarheid is daarbij een absolute voorwaarde.

Aan welke landelijke, provinciale of regionale doelen draagt dit project bij:

- **Lokaal:** sluit het project aan op het Toekomstpact De Witt en de ontwikkeling van het Maasterras binnen het programma Stadsas.
- **Provinciaal:** sluit het aan op de Regionale Kantorenvisie Zuid-Holland Zuid.
- **Nationaal:** sluit het aan op de Sectoragenda Maritieme Maakindustrie.
- **Europees:** sluit het aan op de inzet op veiligheid, autonomie en innovatie.

Betrokken partijen:
De ontwikkeling is een samenspel van publieke en private partijen, waarbij regie kan worden belegd bij de programmadirecteur van Pact De Witt. Betrokken zijn private partijen als investeerders en ontwikkelaars, de gemeente en overheden voor procesbegeleiding en publieke randvoorwaarden, onderwijspartijen voor de programmering, en het bedrijfsleven dat zich op de locaties vestigt.

Fasering:

- 2026: de opgave in beeld brengen; volgens de provinciale raming ligt de focus voor nieuwe ontwikkelingen in Dordrecht rond het station, met een mixed-use woon-werkmilieu
- Opgave tot 2035: toevoeging van circa 35.700 m² kantoorruimte (16.300 m² uitbreiding en 19.400 m² vervanging) en onttrekking van circa 26.600 m² verouderde kantoorruimte, met name langs de Spuiboulevard
- 2027 tot en met 2030: nog nader te bepalen

Investering:

Totaal benodigd	Vooral private investeringen van de bedrijven zelf; de gemeenten brengen de publieke randvoorwaarden op orde. Dit vraagt geen extra Strategische Agenda investering
Beschikbaar	€ 4 miljoen vanuit het Dordtse programma Ruimte voor Banen voor centrumwerken en het wegnemen van obstakels
Aanvullend	Geen aanvullende Strategische Agenda-middelen; wel regionale erkenning dat ingenieursbureaus binnenstedelijk geaccommodeerd moeten blijven

